

de egy közmondást sem találok, mely a ficsüros deák dicséretéről szólna.

Van tehát megszívelni való a «kabát» dolgában is. Annyi bizonyos, hogy a «studiosus annulatus»-ok — kevés kivétellel — nem igen szoktak osztályaiknak díszére válni. (+)

KÜLÖNÖS VÉGRENDELET.

Verne Gyula regénye.

19

Egyedül jogositott magyar fordítás.

XV. FEJEZET.

A helyzet május 27-én.

Nemde, emlékszünk még arra, hogy Hypperbone J. Vilmos végrendeletén kívül hagyott hátra irást, melyben koporsója mellé hat chicagói születésű embert jelöltetett ki sorshúzás útján. Ez a hat tényleg ott is volt a milliomos temetésén.

Azt sem felejtettük el, hogy április 15-dikén, midőn a végrendeletet az Auditorium színházában felolvasták, egy utóvégrendelet keltett nagy izgatottságot, mert abban még egy *hetedik* játszóról is beszélt a megboldogult, kinek a nevét nem árulta el, hanem csak három betűvel jelezte: X. K. Z.

Azóta nemesak a játszófelek, hanem egész Amerika buzgon találgatta, hogy vajon ki lehet az a titokzatos ember? Kérdésekkel ostromolták Thornbrockközjegyzőt, Higginbotham B. Györgyöt, az *Excentric-Club* érdemes elnökét, de sem az egyik, sem a másik nem adott, mert nem adhatott róla felvilágosítást.

Május 13-dikán volt a húzás a hetedik játszó számára, s ekkor is hiába várták az Auditoriumot és környékét százezrével megszállott kíváncsiak, hogy az «álarczos lovag» megjelenjék, bizony nem jelent meg. Maradt továbbra is a rejtelkedő X. K. Z., kit a koczák különös szeszélye éppen abba az államba küldött, hova Lissyt: Wisconsinba, vagyis a perdülő koczák felső lapján e számok valának: 6 3.

A *Tribune* egyik szemfüles tudósítója nyomban elutazott Milwaukeeba s ott volt éjjel-nappal a vasuti állomáson, hogy nyomára jöjjön a titokzatos ember kilétének.

A közönség kíváncsisága hihetetlenül fokozódott. Megindult a találgatások árja, de célra nem vezetett. Az újságírók sem tudhattak meg semmit, mert a chicagói állomáson járó-kelő ügyes-bajos utazók arca mind hétköznapi volt. A titokzatos X. K. Z.-ét nem ismerték fel egyikben sem. Néha-néha megtörtént, hogy egyik-másik utast erősen meghurráhták, a nélkül, hogy valójában reá szolgált volna erre a dicsőségre. És ez így folyt napról-napra, a vasuti állomás reggeltől estig tele volt a kíváncsiak tömegével, s csak késő este szállingóztak haza azzal

az elkedvetlenítő tudattal, hogy az «álarczos lovag»-ot még mindig nem látták.

Ez a titokzatosság a közönséget felizgatta. A fogadásoknak se szeri, de száma nem volt. Természetes dolog, hogy a legvakmerőbb fogadások az X. K. Z. sikerére történtek, s a közjegyzőt minduntalan zaklatták kérdéseikkel, pedig már sokszor kijelentette, hogy ő nem tud semmit az álarczosról.

— Önnek bizonyosan kell ismernie X. K. Z.-ét!

— De ha mondom, hogy nem ismerem, s ha ismerném, sem volna jogom arra, hogy a végrendelező határozott kívánsága ellenére eláruljam.

— Legalább azt megmondhatná, hogy Chicagóban van-e jelenleg, s hogy hol fog akkor tartózkodni, mikor a táviratot küldi neki az új húzás eredményéről?

— Akkor X. K. Z. néven Milwaukee-ba küldöm a táviratot, s ő bizonyára jelentkezni fog, hogy átvegye, mert ha át nem veszi, a játék szigorú törvényei szerint, ki kell lépnie a játszók sorából.

Thornbrock minden faggatásra csak így felelt: Nem tud semmit, nem mondhat semmit.

Meg kellett abban nyugodniok, hogy csak akkor derül ki, hogy X. K. Z. betűk alatt ki rejtőzik, ha esetleg ő nyeri meg a játszmát, s ő lesz Hypperbone millióinak az örököse. Ha azonban nem nyer, akkor mi szüksége volna a világnak arra, hogy megtudja: fiatal-e, vén-e, nagy-e vagy kicsiny termetű, kövér-e vagy sovány, barna-e vagy szőke, szegény-e vagy gazdag?

A játék minden mozzanata a nyilvánosság tudomására jut; nemesak a chicagóiak, hanem az Egyesült-Államok, sőt a világ minden rendű lakója tudhatja, hogy a Hypperbone-matsch szereplői hol vannak, hova kell menniök. Az Egyesült-Államok nagyobb városaiban, mint a minők: New-York, Boston, Philadelphia, Washington, Albany, Saint-Louis, Baltimore, Richmond, Charleston, Cincinnati, Détroit, Omaha, Denver, Lake City, Savannah, Mobile, Új-Orléans, San-Francisco, Sacramento, ügynökségek keletkeztek, a melyeknek idővel megkészszerződött, megháromszorozódott, sőt megtízszereződött a számuk, ezek az ügynökségek szemmel tartották mindenütt a Hypperbone-matsch játszóit, s rögtön tudósították a lapokat, s a lapok útján az egész világot a játék állásáról. Hol annyi meg annyi millió ember érdeklődik egy dolog iránt: természetesnek látszik az ilyen intézkedés.

Egész Amerikát, úgy az északit, mit a délit valóságos játék-láz vagy jobban mondva játékdüh fogta el. Az érdeklődésnek az Atlanti és Csendes-óceán sem szabott határt. Európa minden nagy államában milliók meg milliók forogtak koczán: angolok, francziák, németek, olaszok, spanyolok, oroszok vetélkedve fogadtak óriási összegekben; a játék rákfenéje még ennél is tovább terjedt: Ázsia, Ausztrália nábobjai szintén részt vettek a Hypperbone match-ban...

Az *Excentric-Club* oszlopos tagja életében nem sok vizet zavart, de ime halála után meg-

holygatta az egész világot! Higginbotham és társai méltán büszkék lehettek a megboldogultra, hogy ekkora dicsőség osztályrészesévé tette az *Excentric-Club*-ot!

Ez idő szerint az összes játszók közül Kymbale volt a legnépszerűbb, mert róla tudott meg legtöbbet a világ: ő ugyanis halomszámra küldötte be a *Tribune*-nek a tudósításokat, minden nap volt valami mondani valója, míg a többiek: Max Réal, Titburyék, Crabbe, Lissy nem keltettek újjak felől semmi visszhangot.

Meg kell jegyeznünk, hogy igen sokan voltak, a kik a Milner boxolójára, Crabbera fogadtak. Ezek abból az elvből indultak ki, hogy minél butább valaki, annál nagyobb a szerencsése, már pedig Crabbe roppant nagy marha volt — joggal számíthatott tehát arra, hogy a koczka szeszélye őt jelöli győzőnek.

Urrican kapitány iránt még a legvérmesebbek sem érdeklődtek, főleg mikor megtudták, hogy a második húzás a szerencsétlent az ötvennyolczadik mezőre küldötte, melyen a «halálfej» idétlenkedett, s amely kényszerítette őt, hogy kezdje elülről a játékot. No meg az is köztudomásra jutott, hogy Key West mellett hajótörést szenvedett, súlyosan megsérült, s így aligha fog Death Valley-ben a kellő időben megjelenhetni.

X. K. Z. mindjárt az első húzásnál nagyon szerencsés volt. Wisconsinba küldötték. Hogy elutazott-e oda: azt nem tudta senki, ámde arról, hogy ott van-e, meg lehet majd május 27-dikén győződni. Ezen a napon délelőtt kell a táviróhivatalban jelentkeznie, hogy a további utasításokat átvegye.

Ugyanigy a tizennegyedik húzás megint neki fog szólni, s ennek az eredményét Thornbrock

közjegyző megtáviratozza neki Milwaukee-ba. Délben X. K. Z.-nek személyesen kell a táviratot átvennie. Elképzelhetjük, hogy e napon minő iszonyú tömeg verődött össze a milwaukeei posta-épület előtt. Alig lehetett bejutni. A fölépcsőt, a folyosókat ellepték, betolakodtak a táviróhivatal előszobájába. Ha a nevét nem is tudhatják meg, legalább őt magát lássák. Majd akad gyorsfényképező is, a ki egy pillanat alatt lekapja, s legalább arcképe bejárja rövid idő alatt az egész világot.

Meg kell még jegyeznünk, hogy Hypperbone J. Vilmos az Egyesült-Államok egyes országait nemabe-rendben, nem is földrajzi fekvéseik szerint helyezte el a maga Nemes-Lúd-Játékának hatvanhárom mezéjén, hanem szeszélyesen össze-vissza. Így például Florida és Georgia a valóságban szomszédok, a Hypperbone térképén pedig az egyik a huszonnyolczadik, a másik az ötvenharmadik mezőn van; vagy Texas és South-Carolina a térképen a tizedik és tizenegyedik mezőn vannak, a valóságban pedig 8—900 kilométernyire egymástól.

Szó mi szó, a titokzatos X. K. Z.-nek Wisconsinba kellett mennie, s mihelyt ő oda megérkezik, Lissynek és Jovitának azonnal tovább kell mennie, hogy a két játszó egy mezőn ne találkozzék.

Végre május 27-dike elérkezett. Chicagóban az Auditorium színháza megint zsúfolásig megtelt. Természetesen sok ezer ember átment a reggeli vonattal Milwaukee-ba, hogy a titokzatos X. K. Z.-ét megismerje.

Thornbrock nyolcz óraker megforgatta a koczákat — s az eredményt kihirdette:

— «Tizennegyedik húzás — a hetedik játszónak szól — 10, vagyis 4—6.»

KÉRDÉSEKSEL OSTROMOLTÁK THORNBROCK KÖZJEGYZŐT.

Vagyis, ez a húzás azt jelentette, hogy X. K. Z.-nek Wisconsinból a harminczhatodik mezőre (=Illinois) kell sietnie, minthogy azonban e helyütt nem állhat meg, nyomban a negyvenhatodikra kell mennie — ez pedig *Columbia*.

Valóban annak az «álarozos lovag»-nak ropantul kedvez a szerencse! Az első húzás csak a szomszédba küldötte, a második húzás pedig csak a negyedik államba Illinoistól; Indianán, Ohion és Virginián kell átmennie, s ott van Columbiában, melynek székvárosa *Washington*.

Minő különbség ez, ha fontolóra vesszük, hogy egyik-másik játszó az Egyesült-Államok egyik végétől a másikig kellett mennie!

E nap délelőttjén Milwaukee-ban egy közép-termetű, mintegy ötven esztendő, kiborotvált szakállú, szemüveges úr kezében kis utazótáskával, jelent meg a távító-hivatalban, s kérdezte a postatisztától:

— Érkezett távirat X. K. Z. ezimén?

— Tessék, itt van!

Ekkor a hetedik játszófél elolvasta, összehajtogatta, betette a tárczájába, s a nélkül, hogy arca örömet vagy elégedetlenséget árult volna el, rémán, feltűnést nem kelte távozott. A bámszódók utát nyitottak neki, s majd elnyelték szemekkel, hanem megszólítani egyik sem merte. A mily feltűnés nélkül jött, éppen úgy távozott is.

E szerint élő ember X. K. Z., nem képzeletbeli alak. Hogy ki és mi, ezt természetesen nem tudta senki... No de nem is tudakolta. A fogadások megújultak, az ismeretlen játszót már olybá tekintették, mint a ki bizonyosan elsőnek fog beérkezni...

Május 27-dikén a játék egyes figurái a következő mezőkön voltak:

Max Réal május 15-dikén elindult Fort Riley-ből, hogy a huszonnyolcadik mezőre — *Wyoming* államba jusson.

Crabbe május 17-ikén indult el Texasnak Austin nevű városába, hogy a harminczötödik mezőre — *Ohio*ba menjen.

Titburyék május 19-dikén a börtönbüntetés alól szerencsésen felmentetve elindultak Maine államnak Calais nevű városából és a negyedik mezőre — *Utah* államba igyekeztek.

Kymbale május 21-dikén fordított hátat Santa Fé-nek, New-Mexico városának, hogy a huszonkettedik mezőre — *South-Carolina*-ba siessen.

Lissy május 23-dikén hagyta el Wisconsinnak Milwaukee nevű városát, s a harmincznyolcadik mezőre — *Kentucky*ba indult.

Urrican kapitánynak — ha ugyan azóta meg nem halt, a mitől őt az Isten egyelőre mentse meg — május 25-dikén Key Westből az ötvennyolcadik mezőre kellene mennie — *Californiába*, honnan Chicagóba kell visszasietnie, hogy a játékot újra elülről kezdje.

Végül X. K. Z. a negyvenhetedik mezőre, *Columbiába* megy.

A *Tribune* hasábjain valaki egy eszmét pendített meg, mely nemcsak Amerikában, hanem az

egész világon élénk visszhangra talált; ez az eszme a következő volt:

Vajjon nem lehetne-e a hét játszó, éppen úgy, mint a lóversenyeknél a jockey-nek, egy-egy színt adni, még pedig minthogy éppen heten vannak: a szívárvány színeit a kellő sorrendben?

E szerint: Max Réal *ibolyakék*, Crabbe *sötétkék*, Titbury *kék*, Kymbale *zöld*, Lissy *sárga*, Urrican *narancs-sárga*, X. K. Z. *vörös*.

A játék iránt érdeklődők hasonló színű kis zászlócskával jelölték az egyes húzások után a Hyperbone-matsch szereplőit az Egyesült-Államok Nemes-Lúd-Játékának a mezőin.

(Vége az első résznek.)

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

Jósika Miklós regénye. 5

Az ifjúság számára átdolgozta Gaal Mózes.

A fiatal pap emésztő gyűlölettel nézett Kellióra s mikor a jezsuita őt felségsértőnek nevezte, indulata kitört s nyers, szilaj hangon felkiáltott:

— Felségsértő!? S ezt kegyed meri nekem mondani? Mi nemcsak nem sértjük, hanem annyira szeretjük és tiszteljük a királyt, hogy önöknek, érdemtelen kegyelteknek fogalma sincs róla! Hiszek a magyarok istenében, eljön az idő, mikor a magyar király a magyar hűségét többre fogja becsülni, mint az önök hízélgését és álnokságát!

Kellio kirohant a szobából.

— Távozzék! — szólt a herceg szigorú, de nem rossz indulatú hangon — ha élete és szabadsága kedves! mert mindkettő veszélyben van.

Az ifjú lelkész szeméi szikráztak; pillanatra gúnymosoly vonult el ajkain, azután Rákóczinak a vállára téve kezét, mélyen a szemé közé nézett s így szólott:

— Ócsém! látni akartalak; atyáink barátok voltak! ne feledd el ezt az órát. Ha ezek az emberek a magyart veled meg akarják gyűlöltetni: jussak az eszedbe. Az én nevem — *Beresényi Miklós*.

Néhány percz mulva Beresényi már az utcán volt.

A szomszéd kapu mélyedésében egy férfiú várt rá.

Gyorsan, mint a villám, szép magyar köpeny födte Beresényi tagjait, s a szögletbe dobott kalap helyét párduezsüveg foglalá el.

— Mit mivelsz, Brenkovic? — kérde suttogva az ifjú, társának újjait érezvén felső ajakán.

— Egy kis fekete bajuszt illesztettem a lemetezett helyébe; — felelt ez rögtön — siessünk!

IV.

Három nevezetes esemény.

Rákóczi Juliát Bécsből felsőbb parancsra — s e felsőbb parancs Kollonicsról származott — elvitték Prágába. Nagy titokban történt, hogy Aspermont gróf ne tudja meg. A prágai kolostorban kettős hévvel buzgólkodtak az apácák és a fejedelemszöny, hogy a hercegnő a hiuságos földi dolgoktól elforduljon s megkedvelje a csendes magánosságot, legyen állandó lakója a kolostornak.

Bizonyára nem lehetett az Kolonicsra nézve közömbös dolog, hogy a Rákóczi-árvák egyike ne formáljon just az örökségre. No meg az sem volt kívánatos, hogy Aspermont vegye feleségül, mert az az erélyes katona könnyen ki tud egyetmást eszközölni a herceg számára is.

Aspermont szerette a magyar hercegnőt s róla lemondani nem akart. A mi nem ment szépszerével, azt keresztül vitte erőszakkal. Titkon Prágában termelt, a pénz segítette őt abban, hogy levele eljusson Julia kezéhez s Eleonora császárné jóindulata eleve biztosította számára a kegyelmet, ha esetleg olyan útát-módot találna választani, a mely ideig-óráig megbotránkozthatná az egyházakat.

Abban a levélben, melyet a császári generális utóljára írt Rákóczi Juliának, csupán ez a néhány sor állott:

«Minden rendben van. Ma éjjel a kolostor kapui akaratok ellenére is megnyílnak. A császárné beleegyezett a házasságba. Legyen készen, hercegnő.»

Es a hercegnő várta a szabadulás óráját. A mit Bécsben és Prágában tapasztalt, mióta imádozott anyjától és kedves öcsésétől elválasztották, éppen nem voltak alkalmasak arra, hogy vele a kolostori életet megkedveltessék.

Hányszor nem gondolt irigykedve Amadilra, az ő barátnőjére, ki vakmerően megszökött a kolostorból, mikor megtudta, hogy Juliát elviszik, őt pedig ott fogják.

Ama várva-várt óra elérkezett.

A prágai jámbor apácák arra riadtak fel, hogy páncélos lovagok sarkantyúi pengenek végig a folyosón. A kapusné jajveszékelve szaladt a fejedelemszönyhöz, a ki a gyertya világa mellett olvasta a lovagok egyike által hozzá beküldött levelet.

Eleonora császárné saját kezével írt levele volt.

«Kedves Mater Dorothea!

Hivünk, Aspermont gróf tábornok, megnyervén tőlünk Rákóczi Julia hercegnő kezét, rendeljük önnek, hogy a hercegnő eltávozását ne akadályozza meg. Van okunk rá, hogy a dolog egy ideig titokban maradjon. Kegyünkről biztosítjuk.

Eleonora.»

Ez a levél a fejedelemszönyt elnémította.

Aspermont pedig megparancsolta a kapusnőnek, hogy vezesse őt rögtön Rákóczi Julia czellájához. A kapusnő remegve lépett be. Nehány másodpercz mulva megnyílt az ajtó s Julia örömmel üdvözölte a lovagot.

— És a bíbornok? — kérde Julia.

— Nem is sejt a dologról semmit. Mikor megtudja, már nem változtathat rajta.

— A császárné beleegyezett?

— Irás van róla. Ne aggódjék, Julia. Minderről gondoskodtam.

— Köszönöm, barátom.

— Most pedig siessünk!

— Még egy néhány sorban el kell a fejedelemszönytől búcsúznom. Jól bánt velem, jobban, mint mater Honoria.

— Majd *olthon*, hercegnő! — türelmetlenkedék Aspermont.

— Nem, *most* az ideje! — viszonzá komoly méltósággal a hercegnő.

A levél hamar készen volt s Julia örökre búcsút mondott a prágai kolostor komor falainak.

Hat héttel utóbb Rákóczi Julia már mint Aspermont grófné jelent meg a bécsi udvari bálon.

A mindenható Kollonicsnak pedig hallgatnia kellett.

*

Zrinyi Ilonát, Thököli Imre feleségét a két árvával együtt Bécsbe hozták volt Munkács várából. Itt elszakították tőle gyermekeit. Ferenczet a neuhausi kolostorba vitték, leányát előbb Bécsben, majd Prágában akarták — a mint láttuk — a kolostori élethez szoktatni. A hős anyának pedig a czifra császárváros egy óriási kalitka volt, honnan a császár engedelmével nem mozdulhatott ki. Pedig hogy vágyakozott szerencsétlen férjéhez, a török rabságban téltenségre kárkoztatott Thököli Imréhez!

Történt, hogy a török porta egy török-tatár had élére állította Thökölit Apaffi Mihály erdélyi vajda halála után s azt mondta neki:

— Eredj, foglald vissza Erdélyt a császáriaktól s ülj te a fejedelmi székbe.

A kurucok híres vezére megtette ezt a csodát. Az erdélyi havasokon átkelt, Zernyestnél rajta ütött Heiszter seregére, szétverte azt, magát a vezért és Doria őrnagyot élve elfogta s rövid ideig Erdélyország fejedelme lett.

De neki nem volt a fejedelemség oly drága, mint Zrinyi Ilona.

Kezében volt a kulcs, melylyel megnyithatta hitvese börtönének az ajtaját: Heiszter generális és Doria.

E két főtiszt rokonai mindent elkövettek, hogy kiszabadítsák, de Thököli úgy vigyázott rájuk, mint a szemevilágára. Megizente Bécsbe, hogy a két beces foglyot szívesen szabadon bocsátja, ha Zrinyi Ilonát kiadják érte.

És ettől a föltételtől nem állott el. Abba is belegevezett, hogy Juliát, az ő mostoha leányát Aspermont vegye feleségül, ha szívének van hozzá hajlandósága, a váltságdíj alább szállításától sem idegenkedett, de a földolog hitvesének a szabadsága volt.

(Folyt. köv.)

TÓPARTON.

Megállok néha alkonyatkor
A tó vizénél s hallgatom,
Mint zizzen a nád az esti szélben
S kél halk moraj zsongó habon.

Így kél szívemben szunyadó vágy,
Minek nevet nem adhatok;
S míg fogva tart bűvös ígézet,
Szorongó szívvel hallgatok.

A míg künn a zsongás esendre válik
S elhallgatnak nádak s habok,
Mire vágyamnak szárnya támad:
Szívemben rég vihar zajog.

Szalay Károly.

Az ostromzáron keresztül!

Verne Gyula elbeszélése. Fordította: Zigány Árpád.

I.

A «Delphin.»

Az első folyam, melynek hajóit gőzhajó szelte át, a Clyde volt. Ez 1812-ben történt. A legelső kerek gőzösnek *Cometa* volt a neve és Greenock meg Glasgow között közlekedett, óránként hat angol mérföld sebességgel. Ettől fogva maig már több, mint egy millió gőzhajó ment föl és le a skót folyamon s a nagy kereskedő város lakosai rendkívül megbarátkozhattak a gőzhajózás csodáival.

Mind a mellett, 1862 december 3-ikán roppant néptömeg, — hajó-tulajdonosok, kereskedők, munkások, iparosok, hajós-legények, asszonyok és gyermekek, — hullámzott Glasgow ködös utcáin és tódult a Kelyndock felé, a hol a MM. Tod & Mac Gregor cég nagy hajógyára volt.

Pedig nem valami különös, szokatlan ünnepről volt szó, hanem csak a «*Delphin*» vízre bocsátásáról. A glasgowi közönség nagyon is megszokta már az ily mindennapi eseményt s épen ezért érthetetlen volt, hogy miért érdeklődik oly nagyon a gőzös iránt, a mely külsőleg sem igen különbözött többi társaitól.

A «*Delphin*», melyet a MM. Tod & Mac Gregor cég épített, ezeröttszáz tonnás vashajó volt s mérnökeinek nagy gondjuk volt arra, hogy a gőzös sebességét fokozzák. Ötszáz lőerejű gépe két esavart hajtott, melyeket a hajó hátulsó része alatt úgy helyeztek el, hogy egymástól teljesen függetlenül működtek; ez az elrendezés nagyon meggyorsította a hajó futását s egyuttal azt is lehetővé tette, hogy hirtelen, csaknem egy álló helyében megforduljon. Egyébként nem volt mélyjárátú hajó, a miből azt következtették, hogy alacsony vizű, sekélyes szorosokon át fog hajózni.

De ezek a részletek épen nem fejtették meg a szokatlan érdeklődést, valamint, hogy a «*Delphin*» vízre bocsátása sem magyarázta meg a tömeg jelenlétét, mert vele sem tettek nagyobb teketóriát, mint a többi gőzöskkel. Mihelyt a tengerdagály emelkedni kezdett a Clyde tölesérében, azonnal kivertek az ékeket a hajó alól, elvágták a köteleket s a nagy gőzös méltóságteljesen ereszkedett alá fatalpain a vízbe. Futása lassankint meggyorsult a megszappanozott csúsztatókon, majd, a víz szintjéhez érve, hirtelen szökéssel beledőlött a habokba, melyek tajtékozva loecsesantak szét, fölcsapva két oldalt a hajó orra előtt. A következő pillanatban, mint a telivér paripa, felszökken az egyik óriási hullám tarajára és nekilódulva úszott a tulsó part felé, a melybe bizonyára bele is ütődik, ha ugyanekkor le nem eresztik a készen tartott vasmacskákat.

A vízre bocsátás nagyon szépen sikerült: a *Delphin* nyugodtan ringatózott a Clyde szöke vizén, mialatt a roppant tömeg viharosan tapsolt és torka szakadtából éljenzett. De ha megkérdezték volna tőle, hogy miért lelkesedik, bizonyára legnagyobb része nem tudott volna mit felelni; sőt azt sem igen tudták, hogy merre, hova megy a gőzös és miféle árukkal rakodik meg.

A jobban értesültek, vagyis azok, a kik ezzel dicsekedtek, azt felelték volna, hogy ez a gőzös részt vesz abban az iszonyú polgárháborúban, mely akkor az Egyesült-Államokat dúlta. De többet aztán ők sem tudtak, azt pedig épen senki sem mondhatta meg, hogy a *Delphin* kalózhajó-e, vagy szállítóhajó, hogy a federalisták vagy az aboliczionisták számára épült-e.

Bizonyosat tehát senki sem tudott és épen ez a rejtély, ez a bizonytalanság izgatta a kedélyeket. Mert, hogy mi volt a *Delphin* valódi célja, azt

csak a Vincent Playfair & Co. glasgowi kereskedő cég beltagjai, vagy legbizalmasabb barátai mondhatták volna meg.

Ez a Vincent Playfair & Co. cég igen régi, gazdag és korlátlan hitelű kereskedő ház volt. Tagjai és tulajdonosai az egyik úgynevezett «*Tobacco Lords*» családból származtak. Ezek az ügyes kereskedő családok, mindjárt az Egyesült-Államok elszakadása után, dohány-kereskedést kezdtek Virginia és Maryland államokkal. Mivel az elsők voltak egész Európában, üzletük csaknem monopolium volt és roppant haszonnal járt. Ez a kereskedelem vetette meg Glasgow későbbi nagyságának és gazdagságának az alapját; nem sokára föllendült benne az ipar is: nagy szövő és fonó-gyárakat, gépgyárakat és vasöntőket állítottak föl, melyek ma is világhírűek.

A Playfair-ház híven követte a családi hagyományokat és Anglia első kereskedő cézgei közt küzdötte föl magát. Mostani főnöke, Vincent Playfair, körülbelül ötven éves volt, tele kereskedői józansággal, vállalkozó szellemmel. Az üzleti ügyeken kívül úgyszólván semmi egyéb nem érdekelt, még a kereskedésnek politikai oldala sem; de máskülönbent ki-fogástalan becsületességű üzlet-ember volt. Mindamellett a *Delphin* építése nem az ő eszméje volt. Ez a gondolat James Playfaiertól eredt, az unokaöcsésétől, a ki esimos, harmincz éves fiatalember volt s mellett az Egyesült-Királyság egyik legvakmerőbb hajós-kapitánya, vagy a mint mondták *skippere* volt.

Valamelyik napon a Tontin-kávéházban ültek a nagybácsi meg az unoka-öcsese. A fiatal skipper épen az újságokat olvasta és elkeseredéssel győződött meg arról, hogy az Egyesült-Államok közt kitört polgárháború egyre nagyobb arányokat ölt. Ezt a polgárháborút, melyet a történelem rab-

szolga-háború néven ismer, hét déli állam viselte a többi északi ellen; az oka az volt, hogy a jobbara gabonatermelő északi államok, melyek nevezetes többségben voltak, nem lévén szükségük a rabszolgák munkájára, a kongresszuson elhatározták és szavazat-többséggel keresztül is vitték a rabszolgáság eltörlését. A hét déli állam, mely kisebbségben maradt, hevesen tiltakozott a rabszolgatartás megszüntetése ellen s midőn tiltakozása mit sem használt, egyszerűen kijelentette,

hogy kiszakad az Egyesült-Államokból és külön államot alkot.

Az északi államok — a melyeket a bolicezionistáknak neveztek, mivel a rabszolgáság eltörlése mellett voltak, — ezt természetesen nem akarták megengedni és fegyverrel törekedtek engedelmességre szorítani a délieket. Ezek viszont szövetségbe álltak — innen: federalisták — és élethalál harezra készültek, mert a rabszolgáság eltörlése rájuk valósággal életkérdés volt. A gyapotot, dohányt és kávét ugyanis csak a négerk birták művelni a forró éghajlat alatt: ha most a rabszolgákat fölszabadítják, a déliek elvesztik ezt az olesó munkacserét, a melynek hiányában ültetvényeik mihamar tönkre mennek.

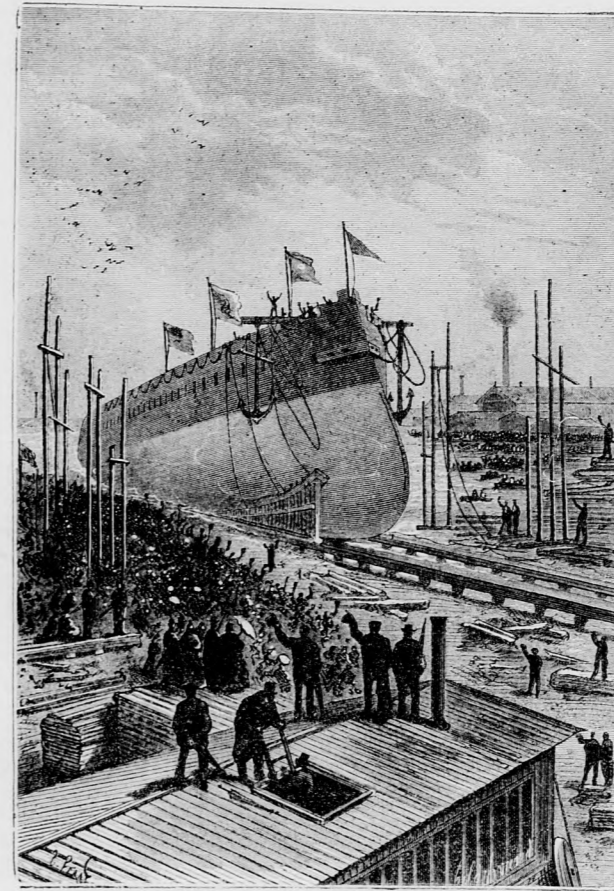
A háborút tehát megkezdték s oly szenvedélyvel, szívós kitartással folytatták mind a két részről, hogy a befejezést még reményleni sem lehetett. James Playfair dühösen olvasta a legújabb híreket s mikor mérgében összegyűrte, darabokra tépte az amerikai újságot, hirtelen kalandos terv villant meg az agyában.

— Vincent bácsi, — kiáltott föl hevesen: — alig egy hónap alatt két milliót lehetne nyerni!

— S milyen kockázattal? — kérdezte Vincent bácsi.

— Egy gőzös, meg a hajó-teher árán.

— Ez az egész?

MÉLTÓSÁGTELJESEN ERESZKEDETT ALÁ.

— Ez; no meg a kapitány és a legénység bőre, de ez nem számít.

— Lássuk hát a módját.

— Tudja, hogy ez a háború sokáig el fog tartani?

— Nagyon is sokáig.

— S tudja azt is, hogy ez a háború roppant károkat okoz egész Anglia, de különösen Glasgow iparának és kereskedésének?

— De legtöbbet mégis a Playfair & Co. cégnek, — toldotta meg a nagybácsi helybenhagyóan.

— Úgy van, legtöbb kárt nekünk okoz, — ismételte a fiatal *skipper*.

— Ez a dolog nagyon bánt engem, James, — folytatta a nagybácsi, — és alig merek azokra a veszteségekre gondolni, a melyekbe a háború még ezentúl kerül. Maga a Playfair & Co. cég szilárdan áll, de megbízóink és üzletfeleink esetleg esődbe juthatnak s akkor mi is inogni fogunk. Ah, vigyen el az ördög minden amerikaiit, akár rab-szolgatartó, akár aboliczionista!

Ha a felebaráti szeretet szempontjából ez a beszéd nem volt is helyes, a derek Vincent Playfairnek mégis igaz volt — üzleti szempontból. Az amerikai háború folytán a virágzó gyapot-ültetvények parlagon hevertek s miután az éjszakiak ráadásul még a déli gyapot-kikötőket is ostromzár alá fogták, a glasgowi piacon szűkölködtek az ipari termelés legfontosabb anyagában.

A *«cotton famine»*, a gyapot-éhség, a mint az angolok nevezték, napról-napra fenyegetőbb lett. A háború előtt Glasgownak huszonezer takácsa volt, a kik évenként ötven millió font gyapot-fonalat fontak föl. Ezekből a számokból elképzelhető, mily nyomor állt be Glasgownban, midőn a gyapot egyszerre csak kimaradt. A gyárak beszüntették a munkát és egymásután megbuktak, a munkások pedig az utcára jutottak és a szó szoros értelmében éhen haltak.

Ennek a roppant nyomornak a látása vitte rá James Playfairt arra a merész tervre, melyet épen szellettetni akart a nagybátyja előtt.

— Elmegyek és szerzek gyapotot, — szólt elke-seredve, — akármibe kerül is. (Folyt. köv.)

Tanulók egészségtelen szokásai. 2

A *«Tanulók Lapja»* számára írta Dalmađy Zoltán.

Hogy mennyire el van terjedve ez a rossz szokás, arról egy kis megfigyeléssel mindenki fogalmat alkothat magának, vagy elég egy sokat forgatott kölesönkönyvtári könyv jobb lapja alsó külső szögletét megnézni, mert az ott található szürkés-barna folt ennek a szokásnak köszöni eredetét. Ugyan kinek van kedve ilyen piszok érintése után ujját megnyalazni?

A középiskolák alsóbb osztályaiban még azt is elég gyakran látni, hogy a *tintával ejtett foltot a gyerekek* — mert rendszerint nincs itatóspapírja —

felnyalja. Könnyen átlátható ennek a szokásnak veszedelmessége, mert egyrészt a tinta anyaga mérges, másrészt — mint azt komoly bűvárlatok kimutatták — a tinta igen jó tenyésztőtalaj a különböző betegségek okozó szervezetek számára. Érthetetlen, hogy néhány egész józan gondolkodású tanulónál is előfordul ez a szokás, sőt még azt is volt alkalmam látni, hogy bár az illetőnek volt itatósa, mégis ez úton távolította el a *«poczá»*-t.

Itt kell megemlítenem azt a rossz szokást is, hogy akárhány gyerek, ki röstell tolltartó-skatulyát hordani magával, *tollszárát a hegyes, tintás tollal fölfelé, kabáljának felső zsebében hordja*, nem gondolva arra, hogy játék, hancurozás közben társát vagy saját magát (főleg ha elesik) igen könnyen megsértheti, s így vérmérgezés következtében végzetes kimenetelű bajokat okozhat.

Gyermekeknél az is előfordul, hogy *festésnél ecsetmosó csészéül a saját szájukat használják*. Itt is kétoldaltól fenyegeti őket veszedelem. Először az ecsetből kihullott szőrszál a gégebe juthat, s azt annyira izgathatja, hogy fulladásos göresöket, sőt ha segély nem érkezik, fulladást idézhet elő; másodsor veszedelmes azon ismert oknál fogva, hogy igen sok vízfesték (főleg a zöld szín) mérges.

Térjünk most át az egészségtelen szokások egy másik fajára, a *hibás testtartásra*.

A hibás testtartás rendkívül súlyos következményeket vonhat maga után, melyek közül igen fontos az, hogy a tüdő szabályszerű fejlődését gátolva, ennek ellenálló képességét gyengévé teszi, s így ez úgyszólván oda van vetve a körökötto hatásoknak. Az erős, egészséges mellkas főfeltétele a derek férfitermetnek; az egész szervezet egészsége biztosabb alapon áll, ha a tüdő erős, fejlett, mintha a hibás testtartás következtében elsatnyult.

A hibás testtartásnak leggyakrabban a *rossz írásmód* az oka.

A kis diák, ha szépen akar írni, először is közvetlen maga elé veszi a papirozt, azután rádül az asztalra, úgy hogy sikerül fejével az egész vilá-gosságot eltakarni, a száját kinyitja, a nyelvét kiölti, s félre fordított fejjel pingálja a papírra a betűket, miközben szerencsére, hogy folyton mozgó nyelvvel rögtön szét nem keni azokat. Idővel a tanuló magától rájön, hogy nem helyes ez a test-tartás s javít azon, mégis csak igen kevesen ülnek az írásnál úgy, mint kellene.

Különösen gyakori hiba az, hogy a *papírt a*

A «GONOSZFÖLD» AMERIKÁBAN.

mellre merőlegesen tartva, dűlő írást akarnak elérni, s e czélből csaknem kizárólag baloldalukra támaszkodnak, mi által a jobb kar teljes szabad voltát is elérni vélik. Ez az ülés tetemesen meggömbíti a hátat és derekat, a gerincoszlopot úgyszólván elesavarja. Ennek a rossz ülésnépnek még messzebb menő következményei is vannak, t. i. ily testtartásban a két szem együttműködése rossz, az összes szemizmok, épen mert gátolva vannak működésük normális végzésében, elfáradnak, kimerülnek s megfeszülésük révén súlyos szembajok jöhetnek létre.

Tissié Ph. francia vizsgáló, beható tanulmány tárgyává tette a tanulók testtartását írásnál. Kiderült, hogy a dűlt betűs írás, ha csak nem a papír ferdén tartása következtében jön ez létre, mindig rossz ülésnéphez szoktatja a tanulókat. Egészséges testtartás mellett csak álló írás képzelhető, vagy olyan, melynél a betűk ferdeségét a papiros hajlása okozza.

Tissié szerint az egészségtannak legjobban az itt leírandó testtartás felel meg. Az író egyén testének négy biztos támaszkodó pontja van; a két laposan elhelyezett könyök és a széken egyformán elhelyezkedett ülő-gumó. A czombnak kétharmada rajta legyen a széken, ne több, mert az előrehajlás révén püposság jöhet létre. Az asztal széle ne nyomja a mellét, s így egyáltalán ne akadályozza a légzést. A papiroslap tengelye lehetőleg párvonalas legyen a jobb kéz tengelyével. Az írás lehetőleg állóírás (rond), a papír fehér, a tinta fekete legyen.

Az angolok, kik a testi épség fejlesztésében az egész világon az első helyen állanak, már régen belátták az egyenes testtartás óriási fontosságát, s nemcsak az iskolák padjait alakították úgy, hogy azok minden tekintetben megfeleljenek, az előbb említett követelményeknek, hanem még külön eszközöket is alkalmaznak a tanulók derekának kiegyenesítésére. A board-stretcher (nyújtó-deszka), a back-stretcher (hátegyenesítő) és még mások mind a derék, a test egyenes helyzetben való fixirozására valók. Az iskolában a tanár a tanulókat (főleg a leányokat) időnkint a nyújtó-deszkára (board-stretcher) fekteti s a tanuló ezen deszkán mereven fekvé (a nyakszirtnek megfelelőleg kivágás van a deszkán) felemelt karokkal olvas vagy kézimunkát végez.

Sok egészségtelen szokást lehetne még fel-
említeni, de mivel azok már nem oly elterjedtek a tanulók körében vagy magukban véve is jelentéktelenek, nem terjeszkedem ki rájuk, hiszen

magától is rájön arra az ember. Csak arra hívom fel még egyszer tisztelt olvasóim figyelmét, hogy a ki tudatában van valamely szokása egészségtelenségének és mégsem követ el mindent, hogy arról leszokjék, az bünt követ el. Bünt követ el — nemcsak vallásos értelemben — önmaga és az egész társadalom ellen, hanem ki miben vétkezik, abban bűnhődik.

A «GONOSZFÖLD.»

Képpel.

Az észak-amerikai Unió hatalmas területe oly gazdag úgy paradicsomi szépségű, mint a Szaharával versenyző kopárságú tájakban, hogy ezen a téren ritka állam állhatná ki vele a versenyt. Vannak őserdői Kaliforniában, melyek 5—6000 éves és oly rendkívül magas és nagy fákból állanak, melyeknek csodájára idegen földrészekből több ezren utaznak oda évenként. Ott a Yellowstone völgye nagyszerű kénforrásaival s meglepően szép tájaival, melyekért a kongresszus az egész völgyet, mint «Nemzeti parkot» az egész állam tulajdonául nyilvánítja. Ott vannak Floridának örök tavaszban viruló és illatozó narancs- és rózsáligetei, s végre az előbbieknél mintegy hatalmas ellentétül ott vannak az úgynevezett «Gonoszföldek» (angolul: Bad Grounds, franciaul: Mauvaises Terres) Dakota állam területén, melyekhez hasonló temetőszerű, kopár, de földtanilag meglepőbb képződésű s érdekesebb földterületet az egész föld kerekén talán sehol sem találni.

E különös és nevezetes vidéket csak 1849-ben fedezték föl a Missouri és mellékfolyói felső vidékén; de a bensülöttek és a korábban oda települt francziák és angolok régóta ismerték már «Gonoszföld» elnevezés alatt. A hatvanas évek elején egy kis expedíció alakult Amerikában geológusokból és rajzolókból, a híres Owen tanár vezetése alatt, e vidék beutazására és megvizsgálására. Az ut Fort Pierre-ből, az amerikai vadásztársulat egyik kereskedelmi állomásáról (a Missouri jobb partján) indul ki s nyugot felé majdnem végtelennek látszó, gyengén hullámzatos területen visz a «Gonoszföldek» vidékére. A talaj egészen salétrommal volt tele s csak itt-ott nőtt rajta egy kis rövid fű, de bokor és fa sehol sem volt látható; mérföldeken át csakis a szebbnél-szebb kaktuszok emelkednek ki tarka-virágos ágaikkal e sovány és alacsony fűtenyészet közül.

Végre az ötödik napon a kis expedíció a

«Gonoszföldre» érkezett. Az első kilátást e páratlan vidékre egy 100 méternyi magas dombról élvezték; valami rendkívüli, megfoghatatlan és leírhatatlan látvány tárult ott eléjük. A terjedelmes lapályon túl mintha egy romokban heverő nagy város emelkedett volna hatalmas kőfalával, templomaival és palotáival. A hófehér talajból bástyákkal s ormós és csúcsos fedelekkal koronázott kastélyok és gulák nyultak föl, mely utóbbiak csúcsain roppant kődarabok nyugodtak, látszólag egészen szabadon, csakis az egyensúlytól tartva. Egy 100 méter magas óriási oszlop, mint hatalmas világító torony uralkodott a törpebb alakzatok fölött. A távol északnyugaton kéklő hegylánc szegélyezte a láthatárt: a Fekete hegység (Black Mountains). Az egész hegylánc fölött a hóval borított Inian-Yara uralkodik. A szép völgyekben dakota-indiánok tanyáznak, kiknek itt pompás vadászó területük van; a hegyek lábainál termékeny szántóföld terül el, csak hogy ma még senki sem műveli; de ha egyszer az erre felé tervezett vasut s vele a települők ide érkeznek, a Fekete-hegylánc gazdag vidéke szép jövőre számíthat.

Utazóink egy bivalyösvényt követve hatoltak be a «Gonoszföld» területére, kopár, meredek oldalon ereszkedve alá s csakhamar terjedelmes, színes kőszelvényedésbe értek. Világossárga színű és ezik-czakkosan csipkézett kőfalak képezték a kerítést, a kemény talajon vörös vagy fehér földből álló apró halmok emelkedtek s itt-ott kővé vált vagy porrá korhadt csontok rétegei terültek el a földön. Úgy látszott, mintha ez az egész terület hirtelen 60—70 méternyre süllyedt volna le s mintha e hatalmas természeti forradalom alkalmával e föld- és kőtömegek ismét hirtelen a legvadabb rendtelenségben álltak volna meg lázas rázkódásaik közepette s idők folytával részint a záporok, részint az évenként olvadó nagy hó- és jégtömegek zuhatagjai úgy mosták és nyaldosták ki a függélyes sziklafalakból e sajátságos és bámulatos alakokat, melyek az utazót első tekintetre oly őszinte csodálkozással töltik el. A geológusoknak mindjárt feltűnt a tömördek csontmaradvány és kövesedés, mely utóbbiak közt gyakran másfél mázsa súlyú tekenős békák is akadtak részint ép állapotban megmaradva, részint széttöredezve; találtak továbbá több szarvorrú-koponyát, egy farkas- vagy kutya-állkapot teljesen ép fogakkal s még több érdekes ásatagot. Nem messzire onnan márgákban vagy agyágrégekben tömördek csont- és hátgerinez maradványt fedeztek föl, melyek az

expedíció geológjai szerint oreodonoktól, mastodonoktól és elefántoktól eredtek. Szóval ez az egész völgymedence az ősvilági emlősök óriás terjedelmű temetője helye, hanem azt még a tudós Owennek sem sikerült megfejtenie, hogy a szárazföldi ősszállatok e roppant esonthalmaza miféle nagyszerű földtani esemény folytán gyűhetett itt össze, Amerika szárazföldének úgy szólva kellős közepén, annyi tömördek tengeri esigával és teknős békával együttesen?

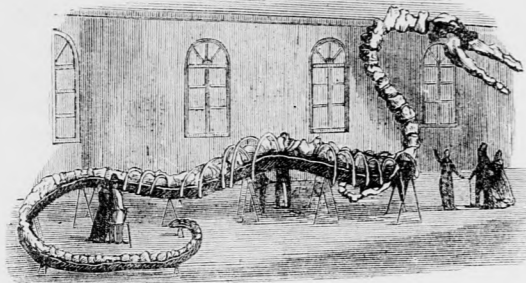
Annyi kétségtelen tény, hogy a «Gonoszföld» képződése az úgynevezett harmad-korszakból származik, mely alatt bolygónkon már különböző égájak uralkodtak s téreit jelentékeny állat- és növénytenyészet élénkítette. A «Gonoszföld» vidékének földtana s egykori állatvilágának története még érdekesebbnek tűnhetik föl előttünk, ha elgondoljuk, hogy ama korban, mikor az itt porladó állatok (archaetherium, oreodon, palaeotherium, acerotherium s más vastagbőrűek) éltek, akkor még az amerikai szárazföld alakja nagyban különbözött a mostanítól. Európa és Ázsia még nem voltak szárazföldek, hanem hatalmas szigetek. Észak-Amerikának atlanti-tengeri partvidékeit az Alleghany-hegyláncig az őstenger hullámai borították, valamint a Mississippi alsó vidékei is Vicksburgig. Csakis ez eocen-korszakbeli ősszállatok kihalása után következett korszakban emelkedtek föl Európa közepén az Alpok, Indiában pedig a Himalaya, sőt Brazília is e korszakban merült fel a tenger hullámaiból.

Ily elképzelhetetlen régi korból valók amaz érdekes állati maradványok, melyek a «Gonoszföld» talaját borítják. S ama csontok közül némely darabok mégis oly épen maradtak meg, hogy fényesre zománczott felületökről a nap sugarai élénken verődnek vissza és a csontok esiszolt aczéllhoz hasonlítanak; ha nem volnának megkövülve s alakjuk nem volna oly különös, idegen-szerű, azt hinné az ember, hogy ma is élő állatfajoktól származnak s legfeljebb pár évig voltak kitéve az égető nap hevének.

A TENGERI KIGYÓ.

Képekkel.

Az emberi fantázia és a túlfeszített idegek munkája már sok furesaságnak adott életet. Érdekesebb és szívósabb életű azonban aligha akad, mint a tengeri kígyó. Mese-e, valóság-e: szinte nehezünkre esik a válasz. Annyszor csapták agyon már a tudósok a tengeri kígyóban való hitet, annyszor nyilatkoztatták mende-mondának

A Hydrarchos esontváza.

és a tengeri kigyóról világra röplő hír mégis újra meg újra, makacsul feltámad! Egyik-másik tengeri hajó legénysége egyszer csak azzal a rémes tudósítással száll ki a honi partokra, hogy itt meg ott összetalálkozott hajójuk az óceánok rémével, a meszeszerű tengeri kigyóval.

Egész történetet adnak ki már e «látományok», melyeken tanulságos lesz végig néznünk.

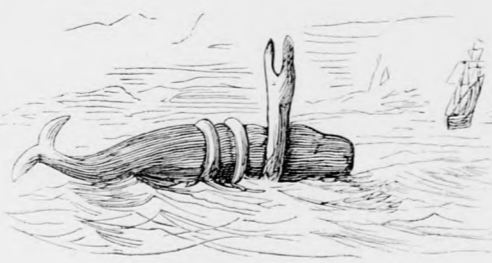
1875-ben az egész világon elterjedt az a hír, hogy a Drevar kapitánytól vezetett «Paulina» nevű angol hajó a tengeri kigyóval találkozott. A legénység a tengeri szörnyet épen akkor látta, mikor egy ezethallal kemény harezot vívott. Persze, kevés hitre talált akkor ez a hír. 1877. január 8-án azonban Indiából Liverpoolba érkezett a «Paulina» legénysége, kik elbeszélésük igaz voltát a város hatósága előtt ünnepélyes esküvel bizonyították.

A «Paulina» 1875. július 8-án Brazília északi partjától húsz tengeri mérföldnyi távban vitorlázott, a San Roque-foktól nem messzire, a déli szélesség 5-ik foka és 13-ik perezé s a nyugoti hosszúság 35-ik foka körül. 11 óra tájban délelőtt az idő tiszta, szép s a tenger és a szél csendes volt. «Ez idő tájt» — írja Drevar kapitány — «a víz felületén néhány fekete foltot és egy fehéres oszlopot vettünk észre, mely a vízből mintegy harmincz lábnyi magasságra állott ki. Első tekintetre azt hittem, hogy valami sekélyt vagy zátonyt látok, melyen a tenger vize tajtékot ver; s minthogy a tenger az említett oszlop körül szökőkútszerűleg lövelt föl mindegyre, a kiálló tárgyat toronyalakú és a nap hevétől halványnyá perzselt sziklának tartottam. Ámde az oszlop egyszerre iszonyú robajjal víz alá süllyedt és másik oszlop emelkedett föl. Erre gyors változással követte egymást a fölemelkedés és alásüllyedés. Csak ekkor vettem észre jó táveső segélyével, hogy e sajtószerű tünemény nem egyéb volt, mint egy óriási tengeri kigyó, mely egy ezethalra volt kétszeresen csavarodva. Fejét és farka végét — mindkettő lehetett valami harmincz láb hosszú — a kigyó emelőkül használta, melyeknek segélyével maga és áldozata meglepő gyorsasággal forgott és haladt előre. Körülbelül minden második perezben a víz alá merültek s azután szüntelenül és gyorsan forogva ismét előbukkantak. A fogoly ezetnek s még más két ezethalnak, melyek, a mint lát-

szott, a legnagyobb izgatottsággal szemlélték a küzdelmet, roppant erőlködésétől s farkaik csapkodásától a tenger olyan volt, mintha forró vízzel telt üst lett volna s bizonyos hangos és zavart lármát tisztán lehetett hallani. E sajtószerű látvány mintegy tizenöt perezig tartott s azzal végződött, hogy a ezet farkának a vége függélyesen a levegőbe emelkedett, azután előre és hátra himbálózott s a vizet mintegy halálküzdelemben dühösen fölkorbaesolta maga körül. Azután az egész test eltűnt szemünk elől; a kigyó az óriási falatot kétségtelenül a tenger fenekén nyelte el.»

Minthogy a kigyó a ezethal, mint rajzonkon látható, kettős gyűrűvel övezte körül, Drevar kapitány a tengeri szörnyeteg hosszát 160—170 lábra becsülte; körfogata 7—8 lábnyi lehetett. Hatalmas torkát az állat folytonosan nyitva tartotta; feje igen nagy volt. Ez első találkozás után a csoda-állat egészen váratlanul nemsokára ismét megjelent a hajó legénysége előtt. Julius 13-án reggel 7 órakor a hajó még ugyanazon szélességi fok alatt volt, a San-Roque-foktól kelet felé körülbelül 80 angol mérföldnyire; ekkor ugyanazon, vagy legalább is ahhoz hasonló szörnyállat merült fel a tengerből. Fejét s testének is valami 40 lábnyi hosszú részét vízszintes irányban dobta előre a vízből s hajónk hátrésze mellett vonult tova. A hajó kapitányának további tudósítása következőleg hangzik: «Mialatt még mindig azon törtem a fejemet, hogy mi okból tisztelhet meg minket e különös vendég ily gyakori látogatásával s ama megállapodásra jutottam, hogy azt a két láb széles fehér csikot, mely a rézlemez fölött hajónkat egészen körülöleli, a kigyó hihetőleg valamelyik társának nézte, mely gondolataimból eme kiáltás riasztott fel: «Itt van megint!» És ime a hajótól csekély távolságra csakugyan megpillantám a levegőbe 60 lábnyira kiemelkedve ide s tova himbálózó Leviathant, a mint mérgesen hajónkra bámult. Minthogy nem voltam bizonyos, vajjon csak a társának vélt fehér csikot szemléli-e a hajó derekán, vagy pedig magát a hajótakarjamegtámadni, valamennyi fejszénket készen tartottuk, hogy őt illő szivesfogadtatásban részesítsük. Azonban az állat csakhamar víz alá merült és eltűnt.»

Ennek az elbeszélésnek igaz voltát nem csupán a kapitány, hanem a hajó összes tisztjei és matrózai is 1877. január 10-én esküvel bizonyították Liverpool város tanácsa előtt.

A «Paulina» tengeri kigyója. (1877.)

Ha már most a kétkedő kritika e — már magában véve is nagyon érdekes — tudósítás bonczolásába becsátkozok, arról bizonyára nem szabad s nem is lehet úgy beszélnie, mint valami világesalásról; legfeljebb ama véleményt kockáztathatja róla, hogy érdeki, ez esetben optikai csalódás lehetett az egész dolog. S míg eddigelé azt állították, hogy a tenger felszínének különböző pontjain ezeltött látott nagy tengeri kigyók közelebbi megtekintéskor a szoroson egymás mellett és egymásután uszó delphineek hosszú sorává osztottak föl, a jelen esetben talán azt vehetnők fel, hogy a ezethal nem kigyóval, hanem fatörzsszel vagy letört árboeczfával játszott; mert a ezethalak tudvalevőleg nagyon dühös testmozdulatok közt szoktak «enyelegni».

A legrégebb tengeri kigyó (Egede János könyvéből).

Ha mind össze akarnók gyűjteni ama tudósításokat, melyek a legrégebb időkől kezdve óriási tengeri kigyókra vonatkoznak, meglehetősen nagy terjedelmű közleményt írhatnánk össze, melynek azonban kritikai méltatása, sőt csak fejtegetése is alig lehetséges. A néphiedelmet teljesen figyelmen kívül hagyni semmiesetre sem szabad s utoljára is valamennyi e tárgyra vonatkozó hír csak nem alapulhat látományokon vagy érdeki csalódáson, habár biztosan föltehetjük, hogy a tengeri kigyó történetébe egyszer-másszor elég sok mese és túlzás is csúszhatott be. Például már Egede János dán hittérítő azt beszélte «Utazás Grönlandba» című könyvében, hogy 1734. július 6-án Grönland partjától délre egy iszonyú nagy tengeri szörnyetegét látott, melyet művében le is rajzolt. A norvég partok közelében Pontoppidanus püspök állítása szerint szavahihető halászok hasonló alakú szörnyállatot láttak. Sőt 1808-ban az Orkney-szigetek egyikén egy e fajta szörny partra is vetődött; 56 láb hosszú s 12 láb körfogatú volt. Hátát sörteszerű sörény borította; testén három pár uszó láb vagy szárny volt, bőre sima s feje alig egy lábnyi hosszú volt. Az észak-amerikai Egyesült-Államok partjai gazdagok az óriási tengeri kigyók létezésére vonatkozó bizonyítékokban s mikor 1817-ben a gloucesteri kikötőből (Massachusetts) ismét egy ily fajta állat megjelenését jelezték, a bostoni természettudományi társulat egy kiküldött bizottsága által 41 egyén-

nek tanúvallomását vétette föl, kiknek a 80—90 lábnyi hosszú állat kisebb-nagyobb közelségben, sőt még lövőtávban is megjelent. A vallomások ez összeállítását után alig egy hónapra szintén a bostoni Linné-társulat egy sajtószerű alkatú kigyót kapott, melyet a tengerparton az Annafok közelében öltek meg és a melyet «fiatal tengeri kigyó» gyanánt *Scolaspis Atlanticus* név alatt egy értekezésben leírtak és lerajzoltak.

(Vége következik.)

A középiskolák élete az 1898/9. tanévben.

Nyolczadik közlemény.

Az egeri kath. főgimnázium, mint általában a hazafias ezisztencia-rend kezében levő minden intézet, egyike legjobb híré középiskoláinknak. 449 tanuló látogatta. Kassuta Domokos igazgató és két másik tanár ebben az esztendőben ilte működésének 30 éves jubileumát; e jubileum szépséges ünnepé emelkedett, a jubilánsokhoz Wlassics miniszter is megleghangú üdvözlő-iratot intézett. Megülték III. Béla király hamvainak eltemetését is, e nagy fejedelemlék ugyanis a ezisztencia-rend kiváló halálát tartoznak. A zirczi apát ez alkalommal 2000 koronás alapítványt tett az intézet részére. A segélyügy igen jelentékeny méreteket mutat, az egeri érsek és káptalan áldásosan terjesztette ki kezét a szegényebb sorsú ifjakra. Az ifjúsági könyvtár 2700 kötetre rúgott. A «Vitkovics-önképzőkör» élénken dolgozott, pályatáteleit gonddal válogatták össze. A katolikus hitű ifjúság közt fenállott az úgynevezett «Mária-kongregáció» — vallásos egyesület, mely ünnepélyeket is rendezett. Figyelemreméltó, mit mond az értesítő a tornaórák alatti játékokról. Azokat t. i. az alsóbb osztályba járók egész lelkesedéssel gyakorolták, «a legfelső két osztályuk azonban, némely dicséretes kivételt leszámítva, pusztán kötelességből, s így is csak immel-ámmal, jelét adva ezzel már nem az értelem, hanem az érzés hamar érése-nek, melynél fogva legtöbb ifjú, mikor még gyermeknek kellene lennie, már a fiatal ember szórakozása után leledzik s kedélyének üde naivságát idő előtt elvesztvén, elfásul és a mi egy kis erőmegfeszítést kíván, attól, még ha játék is, mindjárt megriad és menekülni törekszik». Ezen visszás és káros jelenségre mi már többször rámutattunk! 21 érettségiző közül 3 jelesen érett meg, hármat pótló vizsgára utasítottak. A görög mellett kintartók száma (140) aránytalanul fölébe kerekedett a pótlókénak (23).

Werner Adolf dr.-nak az önművelődésről írt tanulmánya egyike a legtanulságosabb programéretekezőseknek.

Az eperjesi ág. ev. főgimnázium (igazgató dr. Szilávik Mátyás) az eperjesi nagy lutheránus kollégiumnak (mely hittani kart, jogakadémiát és tanítóképzőt is ölel föl magában) legnagyobbik intézete. 296 tanuló járta, ezeknek nem egészen egyharmada tót és német volt. A hazai protestáns intézetek ügyszólján egytől-egyig rajta vannak, hogy tehetséges ifjaiknak a kiképzést lehetővé tegyék: itt is szépszámú ösztöndíj kellett magát és a konviktus 62 koronáért adott egy felévre ebédet-vacsorát. A konviktus élén állott az «ifjúság, az ökonómusok» gondoskodtak arról, hogy kiki elegendő ételt kapjon, ők vágták fel és osztották ki a húst, a szénitörök a rendre és csendre ügyeltek, meg a

mo, mör, mü, na, ni, ni, nu, ör, ra, rány, ro, son, szak, tan, ti, tri, tze, ufh, úr, nyang, nyar, nyu.

1. Magyarországi várom.
2. Jelenkori uralkodók egyike.
3. Olasz kikötőváros.
4. Félsziget Közép-Amerikában.
5. Köztársaság Dél-Amerikában.
6. Királyság Dél-Európában.
7. Német nagyhercezség.
8. A négy világtáj egyike.
9. Idegen pénzezség.
10. Angol kereskedő város.
11. Állat Libéra és Kongó új bélyegein.
12. Megye Magyarország északi részén.
13. Női alak Németország legújabb bélyegein.
14. Nagy folyó Chinában.
15. Magyar hittérítő volt Chinában.
16. Amerikában volt nagy államférfi.
17. Sziget az Orinoco deltájánál.
18. Keleti népfaj.

A megfejtők között két díjat fogunk kiosztani és pedig sorszhúzás útján: első díj 12 drb ázsiai és amerikai bélyeg; második díj 8 drb ázsiai és amerikai bélyeg. (Z. S.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1900. február 11.

A 17. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: Kilencz másodpercz alatt. **Földrajzi kérdés:** Balaton-Füred. **Történelmi kérdés:** Dondukov-Korsakow Sándor Michalovits herceg. **Képrejtvény:** Mindenki a maga szerencséjének kovácsa.

Helyesen fejtették meg: Horváth Andor, Weisz Pál, Zorkóczy Tibor, Farkas Lajos, Simonyi István, Puskás Levente, Roth Ottó, Fried Nándor, Ávedik Lukács, Gelbman Miksa, Reich M., Pavelka Jenő, Borosnyay Oszkár, Harsányi Lajos, Müller János, ifj. Szrogh István Görbe Sámuel, Simáček Károly, Schütz János, Grosz Gyula, Balássy Miklós, Antony Gyula, Engländer Fülöp, Paksy József, Puskás Jenő, Gyapai József, Pethé Jenő, Drumár Gyula, Schwitzer Zoltán, Fuchs Dénes, Kalmár István, Collegiumi VIII. coetus, Bartsch Sándor, Rapaics Rajmond, Pápa Arnold, Ascher Kálmán, Keresztessy Zsiga, Braum Bódog és Aladár, Hajós Rezső, Ringó István, Vadas Zoltán, Kell Rezső, Szmeccsányi A., Muntján Emil, ifj. Lszák Gyula, Lázár István, Szelke Béla, Solyom Jenő és Aladár, Guttman Andor, Laufer Rezső és Odón, Rubner György, Lustig Henrik, Diemár Kálmán, Ákosi Makoldy Győző, Przybilla Jenő, Benke Sándor, Herczeg Albert, Weisz Hugó, Fritsch Kálmán, ifj. Pitta Lipót, Mandel Miksa, Theissen János, Barla Sz. József, Dukász Jenő, Buzáth Jenő, Weisz Ernő, Zrinyi Ferencz, Pick Béla, Medgyesi István és László, ifj. Gyurkovich Gyula, Háberfeld Aurél, Simon Flórent, Csuszner Ferencz, Litsek Zoltán.

A jutalmul kitűzött könyvet, Sebestyén Gyula «Az Árpádok története» cz. művét Muntján Emil második-éves tanítójelölt előfizetőnk nyerte meg F. Sztalinán (Mármaros-megye).

SZERKESZTŐI TELEFON.

Grosz Gyula, Kassa. Az állatorvosi pályához újban nyolcz gimnáziumi osztály szükséges. — **Lányi János,** Székelyudvarhely. Küldhet. Csak jók legyenek. — **Oblath Sándor.** Az önök postájának kézbesítésénél lesz a hiba. — **L-s Zs-a,** Debreczen. Csak akkor válaszolunk, ha teljes nevét kírja. — **Fuchs Dénes,** Beregszász. Camoens «Luiziada»-ját Greguss Gyula fordította le. Megrendelheti szerkesztőségünk útján. — **Alt Imre,** Pécs. Megkaphatja. — **Kekécs Kálmán,** Gyöngyös. Rejtvényekkel egész a jövő századig el vagyunk látva. — **Farkas Lajos,** Gyöngyös. A tudósítás a tér szűke miatt nem jöhetett. — **Andrássy Tibor,** Szolnok. A latin nyelvtant «dióhéjban» Krausz Ármin és fia czég adja ki Veszprémben. — **Kutik Félix,** Pozsony. Kereskedelmi akadémiából gimnáziumba való átlépés esetén le kell tenni a vizsgát a latin nyelvből. — **Valentényi Gáspár,** Modor. Kérdését áttettük Dr. Sárflly Aladár tanár úrhoz, ki bizonyára szívesen felel rá. — **Schwarz Gábor** főreáliskolai VIII. o. tanuló Pécsen és **Puskás Levente** gimnáziumi IV. o. tanuló Marosvásárhelyt szeretne tanulótársaival helyből feladott képes levelezőlapokat cserélni. — **Makoldy Győző,** Brassó. A színelőadásról szóló tudósítást érdeklődéssel várjuk. A tavalyi siker szép reményre jogosít. — **Roth Ottó,** Szászváros. A diákszólások közül csak azokat tettük ki, melyeket másuttan még nem közöltek. — **Kovács Géza,** Losonc. Földes Imre diákmonológiai közül a «T. L.» V. évfolyamában megjelentek: «Értesítő után», «Matinée előtt», «Matinée után» (2., 9., 32. szám); a VI. évfolyamban: «Matura előtt», «Membuktunk», «Érett vagyok» (6., 7., 30. szám). E monológokat szerteszét szavalgatják az önképzőkörökben és ezt örömmel látjuk, mert a divatos monológok nagy része léha szellemű, nem diákoknak való. A fentjelzett füzeteket egyenkint 15 krért megkaphatja. — **Herczeg A.** Oroszlámos. Igen. — **Temptator.** Nines eléggé kidolgozva. — **Nyiregyházára.** A diákszakavak megjöttek. Eltettük őket. — **Müllner M.** Tessék a kiadóhivatalhoz fordulni. — **Hó a földön.** A költőt megbeesüljétek. A második egészen jó volna, ha az első veresszak is megütné a mértéket. «Ha szent hitének szent könyűi Oreáját égi fénybe mossák» — erőltetett és érthetetlen. Tessék mást írni helyébe s újból beküldeni. — **B. J.** «A hajnal». Iskolai gyakorlatnak jó, de nem lapba való. **Weiszmann Ármin,** Késmárk 1. «Csongor és Tündé»-ből előadásra alkalmasak a király, költő és kalmár hármas-úti jelenetei. 2. «Szép Ilonka» zenéjét Ernye Mihály szerezte. Forduljon e tárgyban Bárd Fer. és fiai zeneműkereskedéshez. (Budapest, Kossuth Lajos-utca.) — **Oeskó J.** Szeged. Szeretnők tudni, vajjon ezt a bánati Krisztus-mondát szöszszerint írta e le a nép ajkáról, avagy önállóan dolgozta-e föl. — **Winterstein Frigyes,** Pozsony. Helytelen a kiinduló pontja. Oktalanság, nem méltányolni és élvezni az idegen irodalmat és művészetet. De csak másodsorban. Első rendben ismerkedjünk meg azzal a sok széppel, a mit a magyarság produkált. Az idegent a nyakunkra növeszteni vétek. — **P. A.** Pozsony. 1. Lapunkat a legjobban úgy támogatja, hogy városukban, hol annyi a diák, mentül több előfizetőt toboroz. 2. Ötször fejtette meg a rejtvényeket és máris zsémbel Fortunára! Türelem, jó ifjú! — **Fried Nándor,** Pozsony. A kiadóhivatalt tessék megkeresni. — **Herczeg Sándor,** Budapest. Céljuknak megfelel a «Cox és Box» cz. kitéző kis angol bohózat. — **Vécsy Ferencz** előfizetőnk (Budapest, VI., Teréz-körút 8. sz.) a «T. L.» olvasóival képes levelezőlapokat szeretne váltani.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	DE RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.	Kéziratokat nem adunk vissza.		
Megjelenik minden vasárnap.			

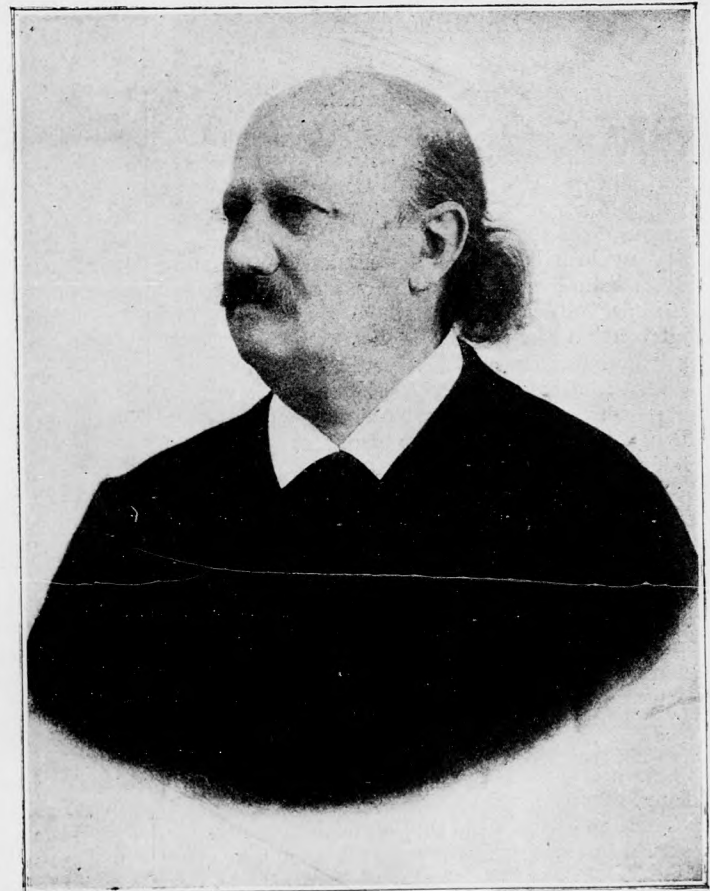
SCHVARCZ GYULA.

1839—1900.

A magyar tudományosság nagy munkását vesztette el a mult héten. Január 31-ikén meghalt Schvarcz Gyula, budapesti egyetemi tanár, a kinek nevét az ország határain túl is tisztelettel emlegetik azok, kik az ókor legkiválóbb két államának, Rómának és Athénnek multjával foglalkoznak.

Pályája nem volt igen hosszú; de munkában folyt le, és úgyszólván íróasztala mellől szólította el a halál, mintha csak arra várt volna, hogy utolsó nagy művét, Görögország történetét, mely a napokban látott napvilágot, befejezze.

Schvarcz Gyula Székes-Fejérvárt született. Atyja, egy thüringiai katonatiszt, 25 éves korában hunyt el, és a fiú anyja és nagyatyja, Horhy Mihály gondjai alatt növekedett. Mint középiskolai tanuló, szülővárosának gimnáziumát látogatta, mint egyetemi hallgató Budapesten, Münchenben és Berlinben tanult, s bejárta Közép-Európát és Angolországot. Aztán hazajött és a tudományoknak szentelte életét. Eleinte természettudományi dolgozatokat írt; majd a közoktatás kérdéseivel foglalkozott. 1868-ban országos képviselővé választották, és ekkor államjogi tanulmányokba merült. De figyelmét hovatovább a görög állami intézmények ragadták

SCHVARCZ GYULA.